

Türkiye’de Risk Yönetimi Bağlamında Afete Hazırlıkla İlgili Yazılan Lisansüstü Tezlerin İncelemesi

Review of Postgraduate Theses on Disaster Preparedness in The Context of Risk Management in Turkey

Özet

Afete hazırlık etkili bir afet planlamasının en kritik aşamalarından birisidir. Bu nedenle konu ile ilgili bilimsel çalışmaların yapılması önemlidir. Bu bağlamda çalışma Türkiye’de risk yönetimi kapsamında afete hazırlıkla ilgili yazılan lisansüstü tezlerin incelemesi amacıyla gerçekleştirildi. Yüksek Öğretim Kurulunun (YÖK) tez arşivinde “Afete hazırlık”, “afetlere hazırlık” ve “afetlere hazırloluşluk” anahtar kelimeleri kullanılarak yapılan taramada dahil edilme kriterlerine uygun olan 54 tez çalışmaya alındı. Çalışmaların çoğunluğunun son 3 yılda, farklı örneklem gruplarında, tanımlayıcı araştırma türünde ve farklı ölçüm araçları kullanılarak gerçekleştirildiği belirlendi. Ayrıca tezlerin gerçekleştirilme amaçlarına bakıldığında en sık katılımcıların afete bireysel hazırlık düzeylerinin, afet hazırlık algısının, afet bilgi düzeylerinin ve birimlerin afete hazırlık düzeylerinin belirlenmesinin amaçlandığı görüldü. Amaçları doğrultusunda tezlerin sonuçlarına bakıldığında ise çalışmaların çoğunluğunda afete hazırlık düzeylerinin ortalama; afete hazırlık algı düzeylerinin yüksek bulunduğu; öğrencilerin ve hastane çalışanlarının afete yönelik bilgi düzeylerinin ortalamanın üzerinde bulunduğu görüldü. Ayrıca, birimlerin afete hazırlık düzeyleri yeterli değildi. Sonuç olarak son yıllarda afete hazırlık ile ilgili çalışmalar artış gösterse de hala yetersizdir. Bununla birlikte çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre katılımcıların afete hazırlık, afete hazırlık bilgi ve algı düzeyleri ve birimlerin afete hazırlık düzeyleri istendik düzeyde değildir. Bu nedenle katılımcıların afete hazırlık düzeylerinin artırılmasına yönelik müdahale çalışmalarının yapılması ve birimlerin afete hazırlık konusundaki eksikliklerin belirlenerek giderilmesi önerilebilir.

Abstract

Disaster preparedness is one of the most critical stages of effective disaster planning. For this reason, it is important to conduct scientific studies on the subject. In this context, the study was carried out to examine the postgraduate theses written on disaster preparedness within the scope of risk management in Turkey. In the thesis archive of the Council of Higher Education (YÖK), 54 theses that met the inclusion criteria were included in the search using the keywords "disaster preparedness", "disaster preparedness" and "disaster preparedness". It was determined that the majority of the studies were carried out in the last 3 years, in different sample groups, descriptive research type and using different measurement tools. In addition, when the purpose of the theses was examined, it was seen that the most common aim was to determine the individual disaster preparedness level, disaster preparedness perception, disaster knowledge level and the disaster preparedness level of the units. Considering the results of the theses in line with their aims, the average level of disaster preparedness in the majority of the studies; disaster preparedness perception levels are found to be high; It was seen that the knowledge levels of students and hospital staff about disaster were above the average. In addition, the disaster preparedness levels of the units were not sufficient. As a result, although studies on disaster preparedness have increased in recent years, they are still insufficient. However, according to the results obtained from the studies, the disaster preparedness, disaster preparedness knowledge and perception levels of the participants and the disaster preparedness levels of the units are not at the desired level. For this reason, it can be suggested that intervention studies should be carried out to increase the disaster preparedness level of the participants and that the deficiencies of the units in disaster preparedness should be determined and eliminated.

Göksel Öztürk

Arş. Gör. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, Çanakkale, Türkiye, gokselozturk@comu.edu.tr, Orcid No: <https://orcid.org/0000-0002-3623-5771>

Makale Türü / Article Type

Research Article / Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

Afet, Afete hazırlık, Risk yönetimi, Tez.

Keywords

Disaster, Disaster preparedness, Risk management, Thesis.

Submitted: 27 / 08 / 2023

Accepted: 22 / 10 / 2023

Giriş

İnsanlık tarihi kadar eski bir olgu olan afete yönelik onlarca tanım yapılmış olsa da Birleşmiş Milletler (BM) tarafından kabul edilen en genel tanıma göre afet; bir toplumun ya da topluluğun işleyişini ciddi şekilde bozan ve etkilenen toplumun kendi kaynaklarını kullanarak başa çıkma kabiliyetini aşan; can ve mal kayıplarına, çevresel zararlara neden olan olay olarak tanımlanmaktadır (UNISDR, 2009). Afetler yüzyıllar boyunca pek çok can ve mal kaybına neden olmuş ve insanlar her zaman afete yönelik riskler ve tehlikelerle karşı karşıya kalmıştır (Quarantelli ve ark., 2017). Bu nedenle uluslararası ve ulusal pek çok kuruluş afetleri önlemeye ve zararlarını azaltmaya yönelik pek çok girişimlerde bulunmuşlardır (Altun, 2017).

Toplumların karşılaştıkları tehlikelerin ve risklerin değerlendirilmesi ve bunlara karşı toplumu koruma arayışı, afetlerin öncesinde ve sonrasında yapılacak uygulamalar ile bütünsel bir süreç yaklaşımını ortaya çıkarmıştır (Leblebici, 2015). Bütünleşik Afet Yönetimi Sistemi; afet ve acil durumların sebep olduğu zararların önüne geçmek adına tehlike ve risklerin önceden tespitini, önlemlerin alınmasını, etkin müdahale ve koordinasyonun sağlanmasını ve afet sonrasında iyileştirme çalışmalarının bir bütünlük içerisinde yürütülmesini öngören bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (Karaman, 2017). Bu yaklaşımın bir sonucu olarak ortaya çıkan “zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme” aşamaları, afet yönetiminin çalışma alanlarını oluşturmaktadır (Leblebici, 2015). Bu aşamaların ilk ikisi olan zarar azaltma ve afete hazırlık çalışmalarını içeren afet yönetimi sürecine risk yönetimi adı verilirken; son iki aşama olan müdahale ve iyileştirme çalışmalarını içeren afet yönetimi sürecine ise kriz yönetimi adı verilmektedir (Kadioğlu, 2008). Bu evrelerde yapılması gereken faaliyetler süreklilik göstermesi gereken faaliyetler olup, yapılan çalışmaların etkinliği, bir sonraki aşamadaki çalışmaların başarısını büyük ölçüde etkilemektedir (Işık ve ark., 2012). Bu nedenle afet zararlarının en aza indirilebilmesi için bütünleşik afet yönetiminin bütün aşamalarının koordine bir şekilde ve en etkin şekilde uygulanması gerekmektedir (Şahin, 2019).

Risk yönetimi bağlamında afet yönetiminin hazırlık evresi; afet meydana geldiğinde can güvenliğini artırmayı amaçlayan önlemleri kapsar. Afete hazırlık; tahliye planları, afet farkındalığı eğitim çalışmaları, erken uyarı sistemlerinin oluşturulması, ihtiyaç malzemelerinin depolanmasının yapılması gibi çalışma ve uygulamalarının sürdürülebilir şekilde yürütüldüğü süreci ifade etmektedir (Sutton & Tierney, 2006). Afetlere hazırlık, tespit edilen tehlikelere karşı önlemler olarak, risk gerçekleştiğinde, en uygun ve etkili şekilde müdahalede bulunacak yapıya sahip olmaktır (Memiş ve Babaoğlu, 2020). Bu bağlamda afete hazırlık evresi etkili bir afet planlamasının en kritik aşamalarından birisidir. Bu nedenle konu ile ilgili bilimsel çalışmaların yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Lisansüstü eğitim öğrencilerin etik kurallar çerçevesinde bilimsel araştırma yapmasını sağlar. Bu nedenle afete hazırlıkla ilgili yazılan tezlerin sistematik incelenmesinin bu konuya yönelik farkındalığa katkı sağlayacağı ve afete yönelik hazırlıklara ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu çalışma, lisansüstü tezlerde afete hazırlık ile ilgili çalışmaları incelemek amacıyla gerçekleştirildi.

1. Yöntem

1.1. Çalışma tasarımı

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanıldı. Doküman incelemesi yöntemi, basılı ve elektronik materyallerin incelenmesi için sistematik bir prosedür olarak tanımlanmaktadır. Doküman incelemesi yöntemi, diğer nitel araştırmalardaki analitik yöntemler gibi anlamı ortaya çıkarmak ve ampirik bilgiyi geliştirmek için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirir. Dokümanlar, araştırmacının herhangi bir müdahalesi olmadan kaydedilen metinleri ve görüntülerdir (Bowen, 2009). Bu doğrultuda bu çalışmada doküman olarak tezler incelendi.

1.2. Veri toplama

Çalışmaları belirlemek için Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Tez Başkanlığı sayfasında (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>) Haziran-Temmuz 2023 tarihleri arasında “afete hazırlık”, “afetlere hazırlık” ve “afetlere hazırouluşluk” anahtar kelimeleri kullanılarak tarama

yapıldı. Tarama sonucunda toplamda 136 teze ulaşıldı ve dahil edilme kriterlerine uygun olan 54 tez çalışmaya dahil edildi (Şekil 1). Çalışmaya dahil edilme kriterleri olarak incelenen tezlerin afete hazırlıkla ilgili yapılmış olması, tezin tamamlanmış olması ve tezin açık erişimde olması belirlendi. İncelemede hariç tutma kriteri olarak ise derleme ve deneysel araştırma türü ile gerçekleştirilen çalışmalar olarak belirlendi.

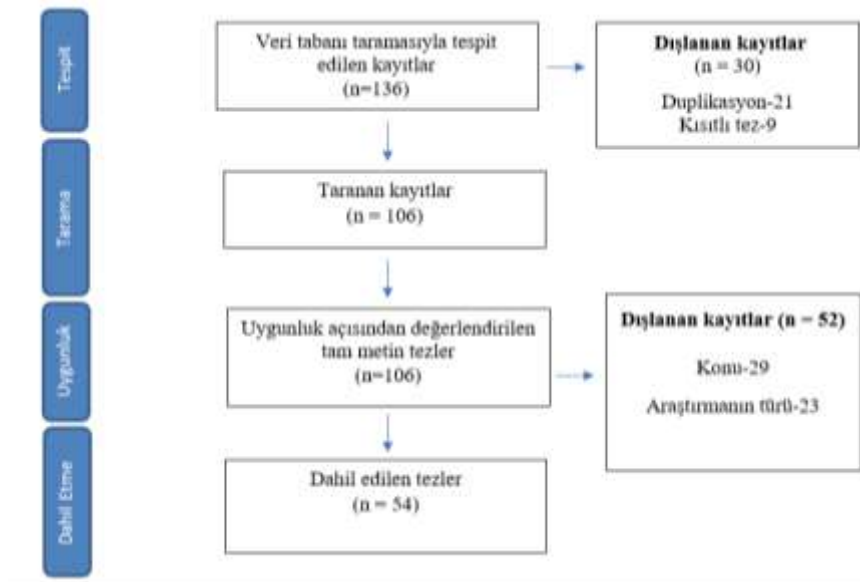
Tezlerden veri çekmek için araştırmacılar tarafından oluşturulan 10 soruluk kod listesi kullanıldı. Kod listesinde; yazar/yazarlar, tezin yılı, tezin türü, tezin yapıldığı anabilim dalı, tezin amacı, araştırmanın türü, araştırmanın amacı, araştırmanın evreni/örnekleme, kullanılan ölçek ve anahtar bulgulara yer verildi. Bu başlıklar iki tabloya yerleştirilmiş ve tezler okunarak başlıkların içeriğine aktarıldı. Her bir tezin okunup tabloya aktarılması yaklaşık 20 dakika sürdü.

1.3. Verilerin değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen verilerin değerlendirilmesinde betimsel içerik analizi yöntemi kullanıldı. Betimsel içerik analizi yönteminde, belirli bir konuda birbirinden bağımsız olarak yapılan çalışmalar derinlemesine incelenir (Ültaç ve ark., 2021). Bu çalışmada hazırlanan kod listesi yardımıyla veriler ilgili tezlerden çekilerek kodlama işlemi gerçekleştirildi. Sonuçlar n ve % şeklinde verildi.

1.4. Etik

Bu çalışmada Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinde yer alan açık erişimdeki tezler kullanıldığı için ayrıca etik kurul izni alınmadı.

Şekil 1. Çalışmaların seçimi ve alınma süreci

2. Bulgular

Tezlere ilişkin tanımlayıcı özellikler Tablo 1’de verildi. Buna göre tezlerin yaklaşık yarısının (%48,2; n=26) (2020-2023) yılları arasında gerçekleştirildiği, %85,2’sinin (n=46) yüksek lisans tezi olduğu, %38,8’inin (n=21) Afet Yönetimi Anabilim Dalında gerçekleştirildiği ve %25,9’unun (n=14) tanımlayıcı araştırma türünde gerçekleştirildiği belirlendi. Ayrıca tezlerin çoğunluğunun örneklemini hemşirelerin oluşturduğu (%16,7; n=9), örneklem büyüklüğünün 301-400 arasında değiştiği (%24,1; n=13) veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen soru formunun kullanıldığı (%50; n=27) saptandı.

Tablo 1. Tezlerin Tanımlayıcı Özellikleri (N=54)

Özellik	N	%
Tezin yayımlandığı yıl		
2023-2020	26	48,2
2019-2015	22	40,7
2014-2010	4	7,4
2010 yılı öncesi	2	3,7
Tez türü		
Yüksek lisans tezi	46	85,2
Doktora tezi	6	11,1
Tıpta uzmanlık	2	3,7
Anabilim Dalı		
Acil Durum ve Afet Yönetimi	3	5,5
Afet Eğitimi ve Yönetimi	7	12,8
Afet Yönetimi	21	38,8
Doğal Afetlerin Risk Yönetimi	1	1,9
Eğitim Programları ve Öğretim	1	1,9
Halk Sağlığı	9	16,6
Hemşirelik	5	9,2
İşletme	1	1,9
İşletme Yönetimi	1	1,9
İlköğretim	1	1,9
Ruhsal Travma	1	1,9
Sağlık Kurumları Yöneticiliği	1	1,9
Sağlık Yönetimi	1	1,9
Sanat Yönetimi	1	1,9
Araştırma türü		
Kesitsel araştırma	9	16,7
Meta analiz	2	3,7
Metodolojik	3	5,6
Nitel araştırma	5	9,3
Tanımlayıcı araştırma	14	25,9
Tanımlayıcı ve kesitsel	7	12,9
Tarama modeli	10	18,5
Belirtilmemiş	4	7,4
Örneklem Büyüklüğü		
5-100	6	11,1
101-200	8	14,8
201-300	11	20,3
301-400	13	24,1
401-500	7	12,9
601-700	3	5,6
701-800	1	1,9
1000 ve üzeri	5	9,3
Çalışma Grubu		
Hemşire	9	16,7
Acil sağlık hizmetleri personeli	8	14,8
Öğrenci	7	12,9
18 yaş ve üstü bireyler	6	11,1
Bina (İtfaiye, Hastane)	4	7,4
Umke çalışanları	3	5,6
Hastane çalışanı	3	5,6
Öğretmen	2	3,7
Engelli bireyler (ortopedik, işitme)	2	3,7
İtfaiye çalışanı	2	3,7
Yaşlı	2	3,7
Hava Meydanları İşletmesi bünyesinde çalışan personel	2	3,7
Hastalar	1	1,9
Akademik ve idari personel	1	1,9
Yönetici	1	1,9
Psikososyal müdahale çalışanı	1	1,9
Veri Toplama Aracı		
Araştırmacı tarafından oluşturulan soru formu	27	50

Sağlık inanç modeline dayalı genel afete hazırlık inanç ölçeği	6	11,1
Hemşirelerde afete hazırlık algısı ölçeği	5	9,3
Afete hazırlık algısı ölçeği	4	7,4
Hastane kurumsal hazırlık değerlendirme ölçeği	2	3,7
Afet hemşireliği hazırlık ve müdahale yetkinliği ölçeği	1	1,9
Afet ve acil durum hakkında bilgi, tutum ve davranış ölçeği	1	1,9
Psikolojik iyi oluş ölçeği	1	1,9
Psikolojik sağlamlık ölçeği	1	1,9
Dirençlilik ölçeği	1	1,9
Afet hazırlık değerleri ölçeği	1	1,9
Afet hazırlık inançları ölçeği	1	1,9
Afet tutum ölçeği	1	1,9
Afet hazırlık tutumları (bilişsel tutumlar) ölçeği	1	1,9
Afet hazırlığı değerlendirme ölçeği	1	1,9

Tablo 2’de dahil edilen çalışmaların amaçlarına yer verildi. Tezlerin gerçekleştirilme amaçlarına bakıldığında çoğunluğunun afete bireysel hazırlık düzeylerini (%27,9), afete hazırlık algısını (%14,7), afet bilgi düzeylerini (%11,8) ve çeşitli birimlerin (hastane, itfaiye vb.) afete hazırlıklarının (%10,3) belirlenmesini amaç edindiği belirlendi.

Tablo 2. Dahil Edilen Çalışmaların Belirlenen Amaçları

Belirlenen amaçlar (N=68)*	N	%
Afete bireysel hazırlık düzeylerinin belirlenmesi	19	27,9
Afet hazırlık algısının belirlenmesi	10	14,7
Afet bilgi düzeylerinin belirlenmesi	8	11,8
Çeşitli birimlerin (hastane, itfaiye vb.) afete hazırlıklarının belirlenmesi	7	10,3
Afete hazırlık tutumlarının belirlenmesi	7	10,3
Afete hazırlık inanç düzeyinin belirlenmesi	4	5,9
Afete karşı davranışlarının belirlenmesi	4	5,9
Afete hazırlık konusunda geçerli ve güvenilir ölçüm aracı geliştirilmesi	3	4,4
Afet bilinci düzeylerinin belirlenmesi	3	4,4
Afet farkındalıklarının belirlenmesi	3	4,4

* Çoklu yanıtlar

Dahil edilen çalışmaların sonuçlarına Tablo 3’te yer verildi. Buna göre 3 çalışmada geçerli ve güvenilir ölçüm aracı geliştirildiği; öğretmenlerin büyük oranda afete hazırlık inanç düzeylerinin yüksek olduğu; hemşirelerin, 112 çalışanlarının ve öğretmenlerin afete hazırlık algı düzeylerinin yüksek olduğu görüldü. Afete hazırlık tutumlarını inceleyen tezlere bakıldığında öğrencilerin, engelli bireylerin ve yöneticilerin tutumlarının iyi olduğu belirlendi. Ayrıca çalışmaların çoğunluğunda çalışanların, hemşirelerin, acil yardım çalışanlarının, bireylerin ve hastane çalışanlarının afete hazırlık düzeylerinin ortalama olduğu; incelenen birimlerin (hastane, huzurevi, acil ve yoğun bakım birimlerinin) afete hazırlık düzeylerinin yetersiz olduğu; itfaiye çalışanlarının ve sağlık çalışanlarının afete yönelik bilgilerinin yetersiz olduğu; toplumda bireylerle yapılan bir çalışmada bireylerin afete yönelik risk algısının yüksek olduğu; öğrencilerin temel afet bilincinin ortalama ve yüksek olduğu; yaşlı bireylerin afet farkındalıklarının ortalama olduğu görüldü.

Tablo 3. Dahil Edilen Çalışmaların Sonuçları

Belirlenen sonuçlar (N=56)*
Geçerli ve güvenilir ölçüm aracı geliştirilmiştir (n=3)
Genel afete hazırlık inanç düzeyleri <ul style="list-style-type: none">Orta (Kurtarma personeli, n=1)Yüksek (Öğretmen, n=1)
Afete hazırlık algı düzeyleri <ul style="list-style-type: none">Yetersiz (Öğretmen n=1; Öğrenci n=1; Birey=1)Orta (Kronik hastalarda n=1; 112 çalışanları n=1)Yüksek (Hemşireler n=4; 112 çalışanları n=1; Öğretmen n=1)
Afete hazırlık tutumları <ul style="list-style-type: none">Yetersiz (Bireyler n=2)İyi (Öğrenciler n=2; Engelli bireyler n=1; Yöneticiler n=1)

Afete hazırlık düzeyleri
<ul style="list-style-type: none">• Düşük (Yaşlılar n=1; Psikososyal müdahale çalışanları n=1; İtfaiye çalışanları n=1; Bireyler n=3; Hastane çalışanları n=2; Engelli bireyler n=1)• Ortalama (Çalışanlar n=1; Hemşireler n=2; Acil yardım çalışanları n=1; Bireyler n=1; Hastane çalışanları n=5)• Yüksek (Acil çalışanları n=1; UMKE çalışanları n=1; Yöneticiler=1)
Birimlerin afete hazırlık düzeyleri
<ul style="list-style-type: none">• Yeterli değil (Hastane n=5; Huzurevi n=1; Acil ve yoğun bakım birimleri n=1)
Afete yönelik bilgi düzeyleri
<ul style="list-style-type: none">• Yetersiz (İtfaiye çalışanları n=1; Sağlık çalışanları n=1)• Ortalama üzeri (Öğrenciler n=1; hastane çalışanları n=1)
Afete yönelik risk algısı
<ul style="list-style-type: none">• Yüksek (Bireyler n=1)
Temel afet bilinci düzeyleri
<ul style="list-style-type: none">• Yüksek (Lise öğrencisi n=2)• Ortalama (Öğrenciler n=1)
Afet farkındalıkları
<ul style="list-style-type: none">• Ortalama (Yaşlı bireyler n=1)

*Çoklu yanıtlar

3. Tartışma

Lisansüstü tezlerde afete hazırlık ile ilgili çalışmalarını incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada tezlerin büyük çoğunluğunun (%88,9) 2015 yılı sonrasında gerçekleştirildiği ve çoğunluğunun (%85,2) yüksek lisans tezi olduğu belirlendi. Yorulmaz ve Karadeniz’in (2021) hemşirelik alanında afet konusunda yapılan tezlerin incelenmesi amacıyla yaptıkları çalışma sonucunda, tezlerin çoğunluğunun son 10 yılda gerçekleştirildiği ve daha çok yüksek lisans tezi olduğu bildirilmiştir. Afet konusu son yıllarda artan nüfus, depreme dayanıksız yapı stoğu ve farkındalığın yeterli düzeyde olmaması gibi nedenlerle daha fazla araştırılan bir konu olsa da çalışmaların hala yeterli düzeye ulaşmadığı düşünülmektedir. Bu çalışmada ayrıca afete hazırlıklı ile ilgili çalışmaların örnekleminin çoğunluğunu hemşirelerin, acil sağlık hizmetleri personellerinin ve öğrencilerin oluşturduğu görülmüştür. Hemşirelerin toplumu afete hazırlama ve afetlerden sonra sağlık hizmeti sunumunda önemli rolleri vardır (Yorulmaz ve Karadeniz, 2021). Ayrıca acil sağlık hizmetleri personelleri de özellikle afet sonrası müdahale yaklaşımında çok önemli bir konumdadır. Bu nedenle çalışmaların bu örneklem gruplarına yoğunlaşması beklendik bir durumdur. Bu çalışmada değerlendirilen tezlerin çoğunluğunun örneklem büyüklüğünün 301-400 arasında değiştiği görüldü. Bu nedenle bundan sonraki afete hazırlıklı ile ilgili çalışmalar farklı örneklem gruplarında (afet yöneticileri, toplum gibi..) ve daha büyük örneklem gruplarında gerçekleştirilebilir. Bu çalışmada ele alınan tezlerin çoğunluğunun tanımlayıcı araştırma türünde ve farklı değerlendirme araçları ile yapıldığı göz önüne alındığında kanıt düzeyi daha yüksek çalışmalar, afete hazırlık düzeylerini arttırmaya yönelik müdahale çalışmaları da yapılabilir. Türkiye’de yapılan bir meta-analiz sonucunda afet eğitimi alma, afet planını okuma ve afet tatbikatına katılmanın katılımcıların afete hazırlıklarını arttırmada etkili olduğu bildirilmiştir (Ulupınar, 2023).

Risk yönetiminin ikinci önemli evresi olan afete hazırlık aşaması ile ilgili yapılan tezlerin gerçekleştirilme amaçlarına bakıldığında en sık karşılaşılan bulgu katılımcıların afete hazırlık düzeylerinin, afet bilgi düzeylerinin ve afete yönelik tutumlarının belirlenmesinin amaçlandığı görüldü. Ayrıca birimlerin afete hazırlık düzeylerinin belirlenmesi de en sık belirlenen amaçlar arasındaydı. Kişilerin veya kurumların afet gibi öngörülemez olaylarla başa çıkabilme konusundaki davranışları, bu duruma hazırlıklı olma, bilgi ve bilinç düzeyleri ile belirlenmektedir (İnal ve ark., 2012). Bu doğrultuda tezlerin çoğunluğunun amaçlarının bu doğrultuda belirlendiği görülmektedir. İncelenen tezlerin sonuçlarına bakıldığında ise çalışmaların çoğunluğunda afete hazırlık düzeylerinin ortalama; afete hazırlık algı düzeylerinin yüksek bulunduğu; öğrencilerin ve hastane çalışanlarının afete yönelik bilgi düzeylerinin ortalamasının üzerinde bulunduğu görüldü. Ayrıca, birimlerin afete hazırlık düzeyleri yeterli değildi. Literatürde bireylerin ve kurumların afetlere hazırlıklı olmasının kritik bir öneme sahip olduğu, ancak çoğunun hazırlıksız kaldığına

vurgu yapılmıştır (Sutton & Tierney, 2006). Yorulmaz ve Karadeniz’in (2023) hemşirelik alanında afet konusuyla ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında inceledikleri tezlerin sonuçlarında, hemşirelerin afetlere yönelik bilgi eksikliklerinin olduğu, afetlere hazırooluşluğun istenilen düzeyde olmadığı belirtilmiştir. Çalışma sonuçları birbirini destekler niteliktedir. Bununla birlikte özellikle afetle mücadelede ön safhada yer alan meslek gruplarına hizmet içi eğitimler verilerek bu konudaki farkındalıklarının ve yetkinliklerinin artırılması sağlanabilir. Bu çalışmada aynı zamanda incelenen birimlerin afete hazırlıkla ilgili düzeylerinin yetersiz olduğu göz önüne alındığında birimlerin bu konudaki eksikliklerinin belirlenerek en erken dönemde tamamlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Taramanın afete hazırlık konusunda yapılmış tezlerle sınırlı olması araştırmanın sınırlılığdır. Ayrıca açık erişimi olmayan tezlerin çalışmaya dahil edilememesi, çalışmanın genellenebilirliğini sınırlandırmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye’de afete hazırlık ile ilgili tezlerin sayısında niceliksel bir artış gözlemlense konunun hala yeterince araştırılmadığı görülmektedir. Ayrıca çalışmada tezlerin çoğunluğunun hemşirelerle, tanımlayıcı araştırma türünde ve farklı ölçüm yöntemlerinin kullanıldığı görülmüş olup, bundan sonraki çalışmaların farklı ve daha geniş örneklem gruplarında gerçekleştirilmesi önerilebilir. Bu çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre katılımcıların afete hazırlık, afete hazırlık bilgi ve algı düzeyleri istendik seviyede değildir. Bu nedenle bundan sonra konu ile ilgili çalışma yapacak araştırmacılar, katılımcıların afete hazırlık düzeylerini artırmaya yönelik deneysel çalışmalarına odaklanabilirler. Ayrıca ülkemizin afetler açısından dezavantajlı bir konumda olduğu göz önüne alındığında afete hazırlık aşamasının önemli bir ayağı olan afet farkındalığı eğitimlerinin çok erken yaşlarda eğitim müfredatlarına dahil edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu çalışmada altının çizilmesi gereken diğer bir sonuçta tezlerde incelenen birimlerin afete hazırlık konusunda yeterli olmadığıdır. Bu nedenle mevcut eksikliklerin en erken dönemde belirlenerek eksikliklerin giderilmesine yönelik çalışmaların yapılması hayati önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Altun, F. (2017). Uluslararası kuruluşların afetlere yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyetlerinin incelenmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 1(1), 32-54.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Işık, Ö., Aydınlioğlu, H. M., Koç, S., Gündoğdu, O., Korkmaz, G., & Ay, A. (2012). Afet yönetimi ve afet odaklı sağlık hizmetleri. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2), 82-123.
- İnal, E., Kocagöz, S., & Turan, M. (2012). Temel afet bilinç ve hazırlık düzeyinin saptanmasına yönelik bir araştırma. *Türkiye Acil Tıp Dergisi*, 12(1), 15-19.
- Kadioğlu, M. (2008). Modern, bütünleşik afet yönetiminin temel ilkeleri. Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri içinde (Ed. Mikdat Kadioğlu ve Emin Özdamar), Ankara: JICA Türkiye Ofisi, 1-34.
- Karaman, Z. T. (2017). Afet yönetimine giriş ve Türkiye’de örgütlenme. *Bütünleşik Afet Yönetimi* (Ed. Zerrin Toprak Karaman, Asuman Altay), Birleşik Matbaacılık, İzmir, 1-39.
- Leblebici, Ö. (2015). Afet yönetim yaklaşımları ve kamu politikası bağlamında afetlerin çevreye etkileri. *Memleket Siyaset Yönetim*, 10 (23), 41-77
- Memiş, L., & Babaoğlu, C. (2020). Acil durum ve afet yönetiminde süreç yaklaşımı ve teknoloji. *Omer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(4), 776-791
- Özmen, B., & Özden, T. (2013), Türkiye’nin afet yönetim sistemine ilişkin eleştirel bir değerlendirme, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (49), 1-28.
- Quarantelli, E. L., Boin, A., & Lagadec, P. (2017). Studying future disasters and crises: A heuristic approach. *Handbook of Disaster Research*, 61-83.

- Sutton, J., & Tierney, K. (2006). Disaster preparedness: Concepts, guidance, and research. Colorado: University of Colorado, 3(1).
- Sahin, S. (2019). The disaster management in Turkey and goals of 2023. *Turk. J. Earthq. Res*, 1(2), 180-196.
- Ulupınar, F. (2023). Afet hemşireliği hazırlık ve müdahale yetkinliği ölçeği'nin Türkçe uyarlanması ve Türkiye’de hemşirelerin afete hazırlık algısıyla ilişkili bazı faktörlerin meta-analiz yöntemiyle incelenmesi, yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- UNISDR, (2009). Terminology on disaster risk reduction. Erişim: https://www.unisdr.org/files/7817_UNISDRTerminologyEnglish.pdf
- Ültay, E., Akyurt, H., Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 188-201.
- Yorulmaz, D. S., & Karadeniz, H. (2021). Türkiye’de 2000-2020 yılları arasında hemşirelik alanında afet konusunda yapılan tezlerin incelenmesi. *Turkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences*, 13(4), 851-7.

Extended Abstract

Aim and Scope

Disaster preparedness, which is one of the integrated disaster management stages, is one of the most critical stages of an effective disaster planning. For this reason, it is important to conduct high-quality scientific studies on the subject. In this context, the study was carried out to examine the postgraduate theses written on disaster preparedness in the context of risk management in Turkey.

Methods

In this study, the document analysis method, one of the qualitative research methods, was used. Thesis archive of the Council of Higher Education (YÖK) was searched using the keywords “disaster preparedness”, “disaster preparedness” and “disaster preparedness”. As a result of the scanning, a total of 136 theses were reached. Among these theses, 54 theses that met the inclusion criteria of the research were included in the study. Descriptive content analysis method was used in the evaluation of the data obtained in the study. The results were given as n and %.

Findings

It was determined that the majority of the included studies were carried out in different sample groups in the last 3 years and were carried out in descriptive research type with different measurement tools. In addition, when the purpose of the theses was examined, it was determined that it was mostly aimed to determine the disaster preparedness level, disaster knowledge level and attitudes of the participants towards the disaster. In addition, determining the disaster preparedness levels of the units was among the most frequently determined objectives. Considering the results of the theses in line with their aims, the average level of disaster preparedness in the majority of the studies; disaster preparedness perception levels are found to be high; It was seen that the knowledge levels of students and hospital staff about disaster were above the average. In addition, the disaster preparedness levels of the units were not sufficient.

Conclusion

As a result, although studies on disaster preparedness have increased in recent years, they are still insufficient. In addition, according to the results obtained from the studies, the disaster preparedness, disaster preparedness knowledge and perception levels of the participants are not at the desired level. In addition, the disaster preparedness of the units is insufficient. Therefore, future studies can be carried out in different and larger sample groups. In addition, it may be recommended to carry out intervention studies to increase the level of disaster preparedness. It is recommended to identify the deficiencies related to disaster preparedness in the units at the earliest period and eliminate the deficiencies.